

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ
Ф. ГЕРБЕРТА «ДЮНА» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Кваліфікаційна робота

На здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.041 «Германські
мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська)»,
ОПП «Переклад з англійської та
другої західноєвропейської мови»

Гюнай МАМЕДОВОЇ

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент кафедри
теорії і практики перекладу з
англійської мови

Олеся БОРИСОВА

«Допущено до захисту»
Протокол № 10 кафедри
теорії і практики перекладу з англійської мови
ННІФ від 30.05.2023

Завідувач кафедри _____ **Людмила СЛАВОВА**

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ М'ЯКОЇ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ.....	7
1.1 Особливості перекладу творів художньої літератури.....	7
1.2 Поняття м'якої наукової фантастики.....	10
1.3 Лінгвістичні особливості жанру м'якої наукової фантастики та способи їх перекладу.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ПЕРЕКЛАДУ М'ЯКОЇ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф. ГЕРБЕРТА “DUNE” («ДЮНА»).....	23
2.1 Лексичні проблеми перекладу роману «Дюна» та шляхи їх подолання.....	23
2.2 Стилiстичні труднощі роману «Дюна» та способи їх відтворення.....	34
2.3 Частотний аналіз особливостей перекладу лексичних та стилістичних засобів роману.....	38
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
СПИСОК МАТЕРІАЛУ.....	49
SUMMARY.....	50

ВСТУП

В сучасному перекладознавстві, значна увага приділяється найскладнішим аспектам перекладу. Одним з найскладніших аспектів перекладу є здійснення перекладу текстів наукової фантастики, з огляду на те, що цей вид перекладу включає в себе не лише перекладацьку, але й творчу діяльність.

В Україні останнім часом особливо зріс інтерес до науково-фантастичної літератури, зокрема до романів, які активно екранізуються на заході. В сучасних реаліях переклади фантастичних романів саме українською мовою набувають зростаючої популярності в Україні та за кордоном, що обумовлює **актуальність** даної теми. Також актуальними залишаються виклики, що постають перед перекладачем, адже твори науково-фантастичної літератури мають специфічну лексику, своєрідний стиль написання та свої лінгвістичні особливості. Отже, існує необхідність проведення ґрунтовних досліджень даної теми.

Різнобічним аспектам дослідження перекладу художніх творів, зокрема, творів наукової фантастики присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: А. Волошина, Т. Головач, І. О. Голубовська, О. Ю. Дубенко, Л. П. Єфімов, тощо.

Предметом дослідження виступають лексико-стилістичні зміни, яких зазнав текст в українському перекладі.

Об'єктом дослідження є виявлення лексичних особливостей роману Ф. Герберта “Дюна” та способу їх перекладу українською мовою.

Мета роботи полягає у визначенні лексико-стилістичних особливостей роману Ф. Герберта “Дюна” та розкритті основних перекладацьких стратегій та тактик в українському перекладі роману.

Робота має наступні **завдання**:

- схарактеризувати особливості перекладу творів художньої літератури;
- визначити поняття м’якої наукової фантастики;
- окреслити лінгвістичні особливості жанру м’якої наукової фантастики та способи їх перекладу;
- проаналізувати лексичні проблеми перекладу роману «Дюна» та шляхи їх подолання;
- визначити стилістичні труднощі роману «Дюна» та способи їх відтворення;
- здійснити частотний аналіз особливостей перекладу лексичних та стилістичних засобів роману.

У роботі використовувалися такі **методи дослідження**, як: метод аналізу, синтезу та узагальнення – використовувався для дослідження та формування теоретичної бази, представленої в роботі; метод компонентного аналізу, перекладацький аналіз. Методи було використано для проведення аналізу в практичній частині роботи.

Наукова новизна полягає в тому, що у роботі розглянуто та проаналізовано лексико-стилістичні особливості творів жанру м’якої наукової фантастики на прикладі роману Ф. Герберта «Дюна».

Практичне значення одержаних результатів пов’язане з можливістю їхнього використання у викладанні таких навчальних дисциплін, як «Загальне мовознавство», «Теорія та практика перекладу».

Результати дослідження та опрацьований фактичний матеріал можуть бути використані при укладанні навчальних і методичних посібників для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Матеріалом дослідження слугують роман Ф. Герберта “Дюна” (“Dune”) та його український переклад А. Пітика та К. Грицайчук.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку лексикографічних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та анотації.

Апробація. Основні положення викладено в тезах «Лексико-стилістичні особливості перекладу роману Ф. Герберта «Дюна» українською мовою» та доповідалися на науковому семінарі для молодих учених «Актуальні проблеми перекладознавчих та порівняльних студій» 18 листопада 2022 року.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ М'ЯКОЇ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ

1.1 Особливості перекладу творів художньої літератури

Переклад художнього твору з однієї мови на іншу являє собою один з важливих аспектів теорії перекладу, тому що в ньому крім відтворення сенсу повинна адекватно донести до читача і образна сторона. Відмінною рисою будь-якого художнього тексту є передача крім логічної, раціональної емоційно-естетичної, експресивної інформації. Різні лексико-синтаксичні прийоми служать провідником цієї інформації і, отже, від того наскільки адекватно вони будуть переведені з однієї мови на іншу залежить точність художнього перекладу. Оскільки художній текст має національно-культурної та тимчасової обумовленістю, то завдання перекладача також полягає в її правильної, еквівалентної передачі. Нерідко з урахуванням тих змін, які сприяють природному входження тексту художнього твору в культуру переводить мови.

При перекладі художнього тексту з однієї мови на іншу велику роль відіграє стилістичний підхід, що розвивається в працях таких вчених – лінгвістів, як А. Я. Коваленко, О. О. Селіванова, J. A. Catford, Jakobson R. E. Nida, T. Savory. Саме він сприяє об'єктивній функціонально-стилістичної діагностики повноцінність перекладу. Вона означає передачу змісту оригіналу і повноцінну стилістична відповідність йому. Дослідження перекладу стилістичних прийомів з однієї мови на іншу – це прагнення розкрити діалектичну єдність співвідношення змісту і форми оригіналу засобами перекладу. Сміслова багатоплановість художнього тексту визначає стилістику тексту, його стильові нюанси. Принципом перекладності в теорії перекладу відповідає принцип порівнянності в стилістиці [12, с. 87].

Порівнюючи художні тексти з іншими текстами, О. С. Солодова виділяє ряд відмінностей художніх текстів від будь-яких інших. Отже, художні тексти відрізняються:

1. Способом опису дійсності, яка в художньому тексті представлена у вигляді образу.
2. Метою створення тексту: крім естетичного впливу на читача, художній текст покликаний сформувати ставлення читача до змісту художнього твору.
3. Характером і способом інформації, яка передається. Перш за все, художній текст характеризується високим ступенем образності, крім того, частина інформації художнього тексту може бути передана імпліцитно, за рахунок особливої властивості художньої літератури, званої «сміслової ємності». «Ця властивість проявляється в здатності письменника сказати більше, ніж говорить прямий сенс слів в їх сукупності, змусити працювати і думки, і почуття, і уяву читача» [13, с. 118]. І, нарешті, в межах художнього тексту мова теж стає носієм інформації, тому твір художньої літератури являє собою багаторазово закодований текст, що обумовлює його множинність прочитань і тлумачень.
4. Ступенем активності читача: художній текст передбачає певну ступінь «домислювання», «співтворчість» читача при створенні твору.
5. Наявністю авторської позиції, образу автора, які і створюють внутрішню єдність художнього тексту.
6. Композиційним різноманітністю.
7. Високим ступенем національно-культурної і тимчасової обумовленості.
8. Самодостатністю, оскільки будь-який художній твір можна розглядати як витвір мистецтва [15, с. 79].

В ході перекладу художнього тексту з однієї мови на іншу, перекладач, як правило, стикається з цілим рядом труднощів. Складність здійснення

художнього перекладу обумовлена тим, що на відміну від перекладів текстів наукового дискурсу, переклад художніх творів можна повною мірою порівняти з мистецтвом. Так, завданням перекладача є не дослівне відтворення тексту, але утворення нового, комунікативно релевантного тексту. До складнощів перекладу художнього тексту можна віднести також і специфічний спосіб зображення реальності у різних мовах та культурах, з огляду на які, дослівний переклад не зможе відтворити глибину експресивності художнього твору. Переклад художнього тексту не завжди під силу навіть дуже досвідченому перекладачеві, так як перекладач не стільки репродукує текст засобами мовних одиниць іншої мови, скільки виступає в ролі митця, утворюючи та переосмислюючи новий варіант тексту. Отже, перекладач художніх творів – це не просто професіонал-лінгвіст, яка досконало володіє двома мовами, це також і письменник [16, с. 118].

Розглядаючи основні труднощі перекладу художнього тексту, можна виокремити перелік проблемних аспектів, з якими стикаються всі перекладачі:

- специфіка відтворення стійких виразів та зворотів, ідіом, фразеологізмів;
- специфіка відтворення гри слів та гумору;
- специфіка відтворення особливостей мовлення, діалектів героїв, які у більшості випадків, не можливо відтворити засобами іншої мови;
- специфіка відтворення стилістичних засобів;
- специфіка відтворення авторських оказіональних новоутворень;
- специфіка відтворення лінгвокультурних реалій;
- специфіка відтворення індивідуального стилю автора;
- необхідність прийняття до уваги культурні відмінності.

Складним видається переклад текстів іншої епохи, або культури, без відповідних знань. Наприклад, розглянемо популярні способи описи жіночої краси в різних культурах. На відміну від України, де верблюд, будучи символом невибагливості, витривалості і торгівлі, також уособлює деякі

погані звички («плюватися як верблюд»), в арабських країнах верблюд є символом краси, тому порівняння чарівної, миловидної дівчини з верблюдицею зустрічається так само часто, як порівняння красуні з лебідкою або калиною в українській літературі. Таким чином, похвала в арабській культурі в руках недосвідченого перекладача може перетворитися на непристойну образу в українській [26, с. 141].

Отже, художній переклад творів – це довгий і трудомісткий процес, який є своєрідним викликом для будь-якого перекладача, так як він вимагає не тільки виняткового рівня знання двох мов, але і їх культури. При цьому в силу тих чи інших причин, не завжди представляється можливим передати всю ту інформацію, яку несе в собі оригінал.

1.2 Поняття м'якої наукової фантастики

М'яка наукова фантастика (soft SF) – це категорія наукової фантастики, яка, на відміну від «жорсткої» наукової фантастики, може бути інтерпретована за двома різними підходами. М'яка наукова фантастика може бути віднесено до такої, яка досліджує «м'які» науки (наприклад, психологію, політологію, антропологію), на відміну від жорсткої наукової фантастики, яка досліджує «жорсткі» науки (наприклад, фізику, астрономію, біологію) [33]. Такий підхід може також стосуватися наукової фантастики, яка ставить людські емоції вище наукової точності або правдоподібності жорсткої наукової фантастики [33].

М'яка наукова фантастика будь-якого типу часто більше стосується спекулятивних суспільств та стосунків між персонажами, ніж спекулятивної науки чи техніки [31]. Термін «м'яка наукова фантастика» вперше з'явився наприкінці 1970-х років. Вважається, що його було впроваджено австралійським літературознавцем Пітером Ніколлсом. В «Енциклопедії Наукової Фантастики» Пітер Ніколлс зазначає, що «м'яка фантастика» – це

«не дуже точний елемент науково-фантастичної термінології», і що «контраст між жорстким і м'яким іноді є нелогічним» [32]. Насправді, межі між «жорстким» і «м'яким» не є ані визначеними, ані загально визнаними, тому не існує єдиного наукового стандарту «жорсткості» або «м'якості» фантастики. Деякі читачі можуть розглянути будь-яке відхилення від можливого (наприклад, включаючи подорожі зі швидкістю надсвітлової або паранормальні здібності) у якості ознаки «м'якості». Інші ж можуть розцінити акцент на характері чи соціальних наслідках технологічних змін (якими б можливими вони не були) як відхід від питань науки, техніки та технологій, які, на їхню думку, повинні бути в центрі уваги жорсткої наукової фантастики. Враховуючи відсутність об'єктивних і чітко визначених стандартів, «м'яка наукова фантастика» вказує не на жанр або піджанр наукової фантастики, а на тенденцію або якість.

У «Brave New Words» з підзаголовком «The Oxford Dictionary of Science Fiction» наведено два визначення поняття «м'яка наукова фантастика». Перше визначення – це художня література, яка в першу чергу зосереджена на досягненнях або екстраполяції м'яких наук; це – соціальні науки, а не природничі науки. Друге визначення – наукова фантастика, в якій наука не важлива для сюжету [35, с. 191]. Термін «м'яка наукова фантастика» був сформований як доповнення до попереднього терміну «жорстка наукова фантастика».

Характеризуючи період появи м'якої наукової фантастики, варто зазначити, що Керол Макгірк у Книзі «Фантастика 2000» (1992) стверджує, що «м'яка школа» наукової фантастики домінувала у жанрі у 1950-х роках, з початком холодної війни і припливом нових читачів у жанр наукової фантастики [34]. Першими представниками жанру м'якої наукової фантастики були Альфред Бестер, Фріц Лейбер, Рей Бредбері та Джеймс Бліш, які першими здійснили «радикальний» розрив із традицією жорсткої наукової фантастики і «екстраполювали у глибину», роблячи акцент на персонажах та

їх характеристиках [34]. Наводячи конкретні приклади з цього періоду, Макгірк описує роман Урсули Ле Гуїн «The Left Hand of Darkness» 1969 року як класику м'якої наукової фантастики [34]. Нова хвиля розвитку м'якої наукової фантастики припадає на період 1960-х і 70-х років [34], [29]. Стандартною розповідною формою м'якої наукової фантастики до 1980-х років був «conte sciel» («жорсткі розповіді») [27]. Протягом 1980-х років, з м'якої наукової фантастики розвинувся кіберпанк [34].

К. Макгірк виокремлює два піджанри м'якої наукової фантастики:

- гуманістична наукова фантастика, в якій люди, а не технології, є причиною прогресу або з якої можна екстраполювати зміни в обстановці; гуманістична наукова фантастика часто включає роздуми про стан людини;
- наукова фантастика нуар, яка фокусується на негативних аспектах людської природи, часто у дистопічній обстановці [34].

Отже, можемо зробити висновки про те, що наразі не існує єдиного визначення сутності поняття «м'яка наукова фантастика». У нашій роботі, за основу буде прийнято визначення Oxford Dictionary, де м'яка наукова фантастика визначається як художня література, яка в першу чергу зосереджена на досягненнях або екстраполяції м'яких наук (соціальні науки, а не природничі науки); наукова фантастика, в якій наука не важлива для сюжету.

1.3 Лінгвістичні особливості жанру м'якої наукової фантастики та способи їх перекладу

В умовах сучасності, лінгвістичні особливості наукової фантастики стають об'єктом дослідження багатьох науковців. Проте, специфіка перекладу творів саме м'якої наукової фантастики не є фокусом широкого кола наукових робіт. Специфіка відтворення творів м'якої наукової фантастики є недостатньо

дослідженою, так само як не розроблена типологія можливих перекладацьких помилок і перекладацьких стратегій, які можуть бути застосовані у текстах такого жанру.

Труднощі перекладу творів м'якої наукової фантастики обумовлені лінгвістичними особливостями таких творів. Так, жанр м'якої наукової фантастики відрізняється специфічною системою концептуалізації світу в художньому тексті. Характерною рисою творів м'якої наукової фантастики є багатопланова система кодів: фантастичні просторово-часові параметри світу, у якому розміщуються персонажі, ірреальність об'єктів в цьому світі, специфічні вербальні втілення ірреального світу [17, с. 98].

Лінгвістичні особливості творів наукової фантастики представлено цілим спектром різноманітних лексико-стилістичних засобів. Одними з найбільш складних аспектів з точки зору перекладознавства, є авторські okazionalizmi. Одне з найбільш розгорнутих визначень терміну «okazionalizm» було запропоновано Е. Турчак: «okazionalizmi – це незвичайні, експресивно забарвлені слова або стійкі поєднання слів (нові за значенням і формою або тільки за значенням/формою), які спочатку називають предмети і явища, створені з порушенням законів мови. Похідні, існують тільки в контексті, мають свого власного автора і характеризуються <...> одноразовим і нерегулярним вживанням» [23, с. 7].

Р. Стам визначає поняття «okazionalizm» як індивідуальний авторський неологізм, утворений відповідно до існуючої непродуктивної словотворчої моделі і який використовується тільки у разі контексту, як лексичний засіб художньої виразності і мовної гри. Okazionalizmi, зазвичай, не використовуються широко і не входять до словникового запасу [36, с. 54].

К. П. Нікітченко [19, с. 179] зазначає, що okazionalizm виконує наступні ключові функції:

1. okazionalizmi позначають певний фрагмент світу, певний «квант знань» про навколишній світ, який сприймається автором. Іншими словами,

оказіоналізм – це «вербалізований квант інформації про навколишню дійсність», [5; 1], що суперечить їх семантиці у традиційному сенсі.

У цьому аспекті основоположною є думка про те, що слово - це «одиниця зберігання, вилучення, отримання і систематизації нових знань» [8, с. 56]. Такий підхід до опису оказіоналізмів є, на думку дослідниці, вельми перспективним, оскільки дозволяє розглянути, як накопичуються певні пласти мовних знань, та інтерпретуються у свідомості мовної особистості сучасні реалії і явища дійсності.

2. Оказіоналізми вписуються в структуру попереднього досвіду людини. В таких умовах основна увага приділяється знанням і досвіду людини, тобто його онтологічній (пізнання світу) і аксіологічній (оцінка світу суб'єктом) картини світу у різних сферах діяльності. К. П. Нікітченко [20, с. 179] зазначає, що без закріплення знань цінного, аксіологічного характеру ми опиняємося поза полем людського досвіду [1; 12], що виключається природою оказіоналізму як експресивної, характерної одиниці, утвореної конкретним індивідом. Як правило, оказіоналізми утворюються з існуючого мовного матеріалу і не виникають як абсолютно нові звуки [3, с. 52]. Вони утворені на основі іншого слова або словосполучення і характеризуються семантичним похідним від основного слова і подвійним посиленням.

Характеризуючи різновиди авторських оказіоналізмів, варто зазначити, що Н. Бабенко класифікує такі лексичні одиниці за ступенем окказіональності. Дослідниця виокремлює:

- оказіоналізми першого ступеня – слова стандартного словотворення, які утворюються відповідно до норм мови.
- оказіоналізми другого ступеня – частково нестандартна інформація, яка проте не викликає ніяких труднощів у семантичній інтерпретації.
- оказіоналізми третього ступеня – абсолютно нестандартні утворення, які викликають труднощі у семантичній інтерпретації [14, с. 56].

Д. В. Гайданка виділяє 3 типи окказіональних слів в залежності від аспекту порушення закону словотворення:

- окказіональні одиниці, утворені з порушенням законів системної продуктивності словотворчих типів.
- окказіональні одиниці, створені за зразком непродуктивних і малопродуктивних типів, з порушенням законів емпіричної продуктивності.
- окказіональні одиниці, створені окказіональним методом або за зразком нерозділеного на частини слова [8, с. 30].

Також, існують окказіональні одиниці, які сформовані відповідно до вимог мови, якою написано твір, причому утворюють їх слова, які відображають вплив запозичень з іншої мови.

Серед сучасних класифікацій окказіоналізмів існує систематизована класифікація таких одиниць відповідно до їх структури:

- Фонетичні окказіональні одиниці – ці одиниці не були записані. Автор утворює їх тільки у звуковій формі, що дозволяє йому продемонструвати семантику слів за допомогою звуків.
- Лексичні окказіональні одиниці. Вони утворюються поєднаннями афіксів і основ відповідно до словотворчої норми або засобами певних протиріч.
- Граматичні окказіональні одиниці – утворено за принципом, у якому лексико-семантична та граматична форми суперечать. У творчості автора, неможливе стає можливим.
- Семантичні окказіональні одиниці, які є результатом семантичних доповнень.
- Специфічні словосполучення, які являють собою злиття лексем, сполучуваність яких неможлива.
- Графічні окказіональні одиниці [14, с. 80].

Відповідно до класифікації С. Воропай, за категоріальним значенням, все okazіональні одиниці можуть бути розподілені на три групи [7, с. 22–27]:

- об’єктивність (імена людей, предмети, явища, певні дії);
- атрибутивність;
- непроцесуальна ознака (активізація граматичних категорій, призначених для посилення виразності, зокрема, ступенів порівняння прикметників і прислівників).

За структурним критерієм відповідності нормам словотворення, okazіональні одиниці поділяються на [14, с. 83–84]:

- 1) okazіональні одиниці, утворені з порушенням продуктивних словотворчих схем;
- 2) okazіональні одиниці, утворені з порушенням законів системного функціонування словотворчих моделей;
- 3) okazіональні одиниці, утворені шляхом оновлення словотворчої форми існуючої одиниці;
- 4) okazіональні одиниці, утворені за зразком існуючого слова;
- 5) okazіональні одиниці, утворені з використанням непродуктивних словотворчих моделей;
- 6) okazіональні одиниці, утворені з використанням унікальних елементів;
- 7) okazіональні одиниці, утворені несподіваними системними методами.

О. М. Турчак [23, с. 69] пропонує класифікацію okazіональних одиниць, засновану на принципах авторського словотворення та взаємодії таких понять, як неологізм – потенціалізм – авторський неологізм:

- 1) потенціалізм (формується відповідно до словотворчих моделей, легко відтворюється, не фіксується в словниках);
- 2) потенціалізм з номінальним автором (не використовуються автором, але пов’язані з його роботою);

3) авторські неологізми (відповідають реаліям певної епохи, створені письменниками за продуктивними моделями).

Ще одним складним аспектом перекладу текстів м'якої наукової фантастики є присутність у таких текстах наукових термінів, які хоча і не використовуються у м'якій фантастиці у такому широкому вжитку, як у жорсткій фантастиці, проте відграють важливу роль у таких текстах.

Термін – це змістовне поняття, а отже – лінгвістичний об'єкт, що позначає конкретну або абстрактну реальність у світі поза мовою, яку він номінує. У процесі використання терміну в тексті, він не тільки вказує на конкретну або абстрактну реальність, яку він представляє, але і активізує в свідомості одержувача знання про цю реальність. Знання, яке таким чином виноситься на поверхню, відповідає смислового змісту цього терміна. У цьому відношенні важко розрізнити суто мовні знання на відміну від знань, пов'язаних зі світом, або між тим, що традиційно називали семантичними знаннями, які вважалися фіксованими або, принаймні, виправними, та енциклопедичними знаннями [28, с. 538]. Динамічна семантика, запропонована Ейкмейером і Різером (1981), видається більш актуальною для визначення природи смислового наповнення терміну. Так, згідно запропонованого твердження щодо динамічної семантики, формальне значення терміну може бути мінливим, динамічним: «значення термінів не є фіксованими об'єктами будь-якого роду, вони – гнучкі та відкриті для коригування й уточнення» [30, с. 138]. Змістове наповнення терміну може варіюватися щонайменше двома способами, а саме у поперечному напрямку, від одного користувача мови до іншого, а також, у вертикальному напрямку – у часовому просторі. Крім того, змістове наповнення терміну також еволюціонує з плином часу, і, як зазначають Ейкмейер і Різер [30, с. 139], «може постійно змінюватися у результаті вербальної або невербальної діяльності людей». Смісловий зміст терміну, наприклад, може змінитися, коли дослідницька діяльність у напрямку поняття, яке він позначає, відкриє

щось нове. Отже, особливість смислового наповнення терміна може призвести до багатозначності.

Характеризуючи основні ознаки терміну, до них можна віднести:

1. точне відображення змісту означуваного поняття; неприпустимість використання неясних, завуальованих, розпливчастих і нечітко сформульованих термінів.

2. Вживання термінів у своєму прямому і загальновідомому значенні, так як використання у тексті науково-технічного стилю риторичних фігур і термінів у переносному значенні є недопустимим. Термін завжди має бути однозначним, його значення не повинно залежати від контексту. Без смислової однозначності термін не може виконувати функцію позначення спеціального поняття.

3. Простота і доступність розуміння термінів. У тексті науково-технічного стилю доцільно, у першу чергу, вживати широко впроваджені у практику і активно вживані терміни.

4. Відмова від вживання застарілих і невикористовуваних в літературній мові слів і словосполучень, а також канцеляризмів, словесних штампів, слів і зворотів бюрократичного стилю.

5. Стабільність і стійкість у вживанні термінології. Недоцільно відмовлятися від традиційних термінів і вводити нові терміни, які позначають ті ж самі поняття. Це може призвести до непорозумінь в процесі сприйняття тексту.

6. Максимальна стислість формулювання термінів. Термін повинен формулюватися максимально економічною кількістю слів, без шкоди для його точності і зрозумілості. Найчастіше, зайвими стають граматично перевантажені конструкції, які не несуть в собі інформації [28, с. 539].

До складнощів відтворення текстів м'якої наукової фантастики можна віднести і лінгвокультурні реалії. Реалії – слова і вирази, запозичені з інших, часто маловідомих, мов і які вживаються для додання мові особливого

(місцевого) колориту [4, с. 68]. У науковій літературі, поняття «реалії» вживається дослідниками на позначення таких понять, як: безеквівалентна лексика, запозичені слова, іншомовні вкраплення, варваризми, етнографізми, глобалізми, макаронізми, регіоналізми, ксенізми і ряд інших спеціальних найменувань [4].

На думку А. Волошиної, реалії – слова, що позначають предмети, поняття, ситуації, що не існують в практичному досвіді людей, що говорять іншою мовою [6, с. 57].

Т. Головач визначає реалії як лексичні одиниці, що вживаються розширено для позначення усіх слів, маркованих у національному плані, незалежно від того, яка національна дійсність і в якій мові ними представлена. Реалії належать до числа основних термінів таких наук, як перекладознавство, зіставне мовознавство, контрастивна лінгвістика, лексикографія, лінгвокраїнознавство, методика викладання іноземних мов» [9, с. 39].

І. О. Голубовська називає реаліями слова, за допомогою яких стає можливим описати чужі звичаї, особливості життя і побуту, створення місцевого колориту [10, с. 38]. Отже, реалії – це особлива категорія слів, яка є засобом вираження та позначення об'єктів й предметів побуту, культури, соціального життя та історичного розвитку, які є екзотичними для інших народів. Реалії включають поняття географічного, етнографічного, суспільно-історичного, міфологічного, фольклорного змісту. Реалії не мають еквівалентів у мові перекладу, що і обумовлює її безеквівалентний характер.

До труднощів перекладу текстів м'якої наукової фантастики можна віднести також присутність наукових термінів, з огляду на те, що хоча наука і не є основним фокусом текстів м'якої наукової фантастики, все ж таки, елементи науки присутні у таких текстах. Труднощі перекладу обумовлені наявністю широкого кола неологізмів, ідіом, розмовних виразів, сленгу, гри слів, каламбурів, експресивних зворотів, тощо.

Також, складнощі включають у себе широке коло стилістичних засобів, таких як стилістичні фігури та тропи. Стилiстичні фігури включають в себе, такі фігури, як: асиндетон, полісіндетон, ампліфікація, анаколуф, анафора, антитеза, апокопа, гіпербатон, градація, інверсія, оксюморон, паралелізм, парцеляція, плеоназм, пролепсис, риторичне питання, симплока, замовчування, еліпсис, емфаза. Тропи поділяються на дві групи: порівняльно-метафоричні та контекстно-дискурсні. Метафоричні включають в себе: метафору, метонімію, порівняння. До контекстно-дискурсної групи входять літота, гіпербола, іронія, сарказм, гротеск, перифраз, уособлення, алегорія, епітети.

Характеризуючи процес перекладу текстів м'якої наукової фантастики, варто зазначити, що переклад таких текстів не можливий без застосування перекладацьких трансформацій.

Широке коло вітчизняних дослідників [12], [1], [24] виокремлюють наступні типи перекладацьких трансформацій:

- лексичні трансформації, які включають транскрипцію, транслітерацію, диференціацію, конкретизацію, узагальнення, калькування, доповнення, опущення;
- граматичні трансформації: перестановки, граматична заміна, членування речення, об'єднання речення;
- лексичні та граматичні трансформації: описовий переклад, модуляція, компенсація, антонімічний переклад, повна реорганізація.

О. О. Селіванова зазначає, що зміна форми визначає зміну сенсу, модифікація прагматичного впливу також має на увазі зміну форми і змісту повідомлення. Таким чином, на думку дослідниці, перекладацькі трансформації можна розділити на:

- формальні;

- формально-семантичні, обумовлені специфікою мовних систем оригінальних і перекладених текстів, а також контекстуальними і прагматичними факторами;
- прагматичні, які також є формалістичними [22, с. 86].

О.О. Селіванова підкреслює, що формальні трансформації полягають у зміні форми у перекладі при збереженні змісту оригіналу. Трансформації формального змісту представлені зміною форми і модифікацією змісту. Ці типи трансформацій представлені одиницями різних мовних рівнів: фонетичним, графічним, лексичним, граматичним (морфологічним і синтаксичним), тощо [21, с. 45]

С. Є. Максимов виділяє такі групи перекладацьких трансформацій, як:

- лексичні перетворення, які включають формальні (практична транскрипція, транслітерація, традиційне фонетичне або графічне відтворення лексеми, калька) і лексико-семантичні перетворення (узагальнення, конкретизація, диференціація, модуляція, обґрунтування).
- граматичні перетворення, які включають в себе: нульове перетворення, перестановки, заміна частин мови, додавання і опущення.
- лексичні та граматичні перетворення, які включають: антонімічний переклад, компенсацію та повну реорганізацію [18, с. 128–132].

Таким чином, в ході дослідження були визначені основні проблеми перекладу текстів м'якої наукової фантастики, які полягають у труднощах перекладу авторських okazionalizmів, лінгвокультурних реалій, наукових термінів, неологізмів, ідіом, каламбурів та експресивних зворотів, тощо. Відмінною рисою текстів м'якої наукової фантастики є те, що вони передають не тільки зміст оригінального тексту, але і, в силу своєї специфічності, особливості сприйняття самого перекладача. Загалом, сутність цього процесу можна визначити як спробу усунення мовної та міжкультурної бар'єру між автором і читачем, пропускаючи оригінальний текст, крізь «призму сприйняття перекладача.

Висновки до розділу 1

Перший розділ дослідження присвячено аналізу теоретичних джерел стосовно тематики. В ході аналізу встановлено, що художній текст – це відображення мовленнєвої діяльності, яка є характерною для тої національної мовної культури, якій належить автор; він є рефлексією тієї мовної культури та збагачує її. Мова художнього твору особлива, з її допомогою письменник виражає своє світосприйняття та закодує глибинні смисли художнього твору, використовуючи природну мову лише як будівельний матеріал.

Аналіз дозволив встановити, що наразі не існує єдиного визначення сутності поняття «м'яка наукова фантастика». У нашій роботі, за основу буде прийнято визначення Oxford Dictionary, де м'яка наукова фантастика визначається як художня література, яка в першу чергу зосереджена на досягненнях або екстраполяції м'яких наук (соціальні науки, а не природничі науки); наукова фантастика, в якій наука не важлива для сюжету. У роботі було виокремлено два піджанри м'якої наукової фантастики: гуманістична наукова фантастика, в якій люди, а не технології, є причиною прогресу або з якої можна екстраполювати зміни в обстановці; наукова фантастика нуар, яка фокусується на негативних аспектах про людську природу, часто у дистопічній обстановці.

Аналіз показав, що труднощі перекладу творів м'якої наукової фантастики обумовлені лінгвістичними особливостями таких творів. До таких особливостей було віднесено застосування широкого кола авторських okazionalizmів, лінгвокультурних реалій, наукових термінів, неологізмів, ідіом, каламбурів та експресивних зворотів, стилістичних засобів, таких як стилістичні фігури та тропи. Стилiстичні фігури включають в себе, такі фігури, як: асиндетон, полісиндетон, ампліфікація, анаколуп, анафора, антитеза, апокопа, гіпербатон, градація, інверсія, оксюморон, паралелізм,

парцеляція, плеоназм, пролепсис, риторичне питання, симплока, замовчування, еліпсис, емфаза. Тропи поділяються на дві групи: порівняльно-метафоричні та контекстно-дискурсні. Метафоричні включають в себе: метафору, метонімію, порівняння. До контекстно-дискурсної групи входять літота, гіпербола, іронія, сарказм, гротеск, перифраз, уособлення, алегорія, епітети. Було також зазначено, що переклад текстів м'якої наукової фантастики не можливий без застосування перекладацьких трансформацій.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ПЕРЕКЛАДУ М'ЯКОЇ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ф. ГЕРБЕРТА “DUNE” («ДЮНА»)

В другому розділі роботи нами буде здійснено аналіз специфіки перекладу м'якої наукової фантастики. Матеріалом для дослідження стане текст роману Ф. Герберта «Dune» («Дюна»), який є прикладом м'якої наукової фантастики.

2.1 Лексичні проблеми перекладу роману «Дюна» та шляхи їх подолання

Аналізуючи лексичні проблеми перекладу роману «Дюна» та шляхи їх подолання, нами було виокремлено велику кількість okazionalizmів, застосованих Ф. Гербертом з метою утворення всесвіту Дюни. Саме ці okazionalizmi становлять проблемний аспект перекладу тексту твору. Розглянемо особливості відтворення авторських новоутворень роману. Нами було виокремлено застосування таких перекладацьких трансформацій, як:

1. Калькування:

1. *He could smell the dust even now despite a blower cleaning at the portals of his **Keep*** [40].

*Навіть зараз він чув запах пилу, попри очисні вентилятори на вході до **Твердині*** [39].

Keep – okazionalizm, утворений автором з метою позначення бази Атрейдів під час правління Муад'діба до вступу на престол його сина Лето II. При перекладі, авторський okazionalizm було відтворено засобами застосування трансформації калькування: *Твердиня*.

2. *“I’ll handle this, Jessica,” the old woman said. “Now, lad, do you know about the **Truthsayer drug?**”* [40].

Я сама дам раду, Джессіко, — зупинила її стариця. — Юна-че, що ти знаєш про Зілля Правди? [39]

У прикладі, обраному з твору, було застосовано такий okazіоналізм, як *Truthsayer drug*. Okazіоналізм утворено на позначення зілля правди. В рамках відтворення, okazіоналізм було перекладено засобами застосування трансформації калькування: *Truthsayer drug* – Зілля Правди.

3. **WATER OF LIFE: an “illuminating” poison (see Reverend Mother).** *Specifically, that liquid exhalation of a sandworm produced at the moment of its death from drowning which is changed within the body of a Reverend Mother to become the narcotic used in the sietch tau orgy. An “awareness spectrum” narcotic (HF, DN: URL).*

ВОДА ЖИТТЯ — «отрута просвітлення» (див. ПРЕВЕЛЕБНА МАТЕР). *Точніше, це рідкі виділення піщаного хробака, що виробляються в мить його смерті у воді й модифікуються в тілі Превелебної Матері та стають наркотиком, який використовують у тау-оргії на січі. Психоспектральний наркотик (ФГ, Д: URL).*

У реченні оригіналу було застосовано такий авторський okazіоналізм на позначення отрути, як *WATER OF LIFE*. При перекладі тексту твору, перекладач відтворив okazіоналізм засобами застосування трансформації калькування: *ВОДА ЖИТТЯ*.

2. Транскрибування: група прикладів застосування трансформації транскрибування є найчисленнішою, з огляду на те, що okazіоналізми є безеквівалентними лексичними одиницями. Саме тому, перекладач вдається до перекладу засобами трансформації транскрибування:

4. **AL-LAT: mankind’s original sun; by usage: any planet’s primary** [40].

АЛЬ-ЛЯТ — перше сонце людства; часто — будь-яке планетарне світило [39].

У реченні оригіналу використано такий авторський okazіоналізм, як *AL-LAT*. При перекладі, перекладач відтворює okazіоналізм засобами

трансформації транскрибування, з огляду на те, що було передано звуковий склад авторського новоутворення: *АЛЬ-ЛЯТ*.

5. *ALAM AL-MITHAL: the mystical world of similitudes where all physical limitations are removed* [40].

АЛЯМ АЛЬ-МІТАЛЬ — містичний світ подібностей, де немає будь-яких фізичних обмежень [39].

Приклад демонструє використання такого okazіоналізму, як *ALAM AL-MITHAL*. Okazіоналізм застосовується на позначення містичного світу всесвіту роману. При перекладі, okazіоналізм відтворено засобами транскрибування: *АЛЯМ АЛЬ-МІТАЛЬ*.

6. *BASHAR (often Colonel Bashar): an officer of the Sardaukar a fractional point above Colonel in the standardized military classification. Rank created for military ruler of a planetary subdistrict. (Bashar of the Corps is a title reserved strictly for military use.)* [40].

БАШАР (часто: полковник-башар) — офіцерське звання сардаукарів, що, за стандартною військовою класифікацією, трохи вище за звичайного полковника. Ранг, створений на позначення військового керівника планетарного району. (Башар корпусу — звання, яким послуговуються винятково військові.) [39]

Найменування офіцерського звання *BASHAR* можна віднести як до okazіональних одиниць, так і до групи лінгвокультурних реалій. У обох випадках, лексеми є безеквівалентними, а отже, і лексема *BASHAR* не має еквівалентів в українській мові. З огляду на це, лексему було транскрибовано: *БАШАР*.

7. *BELA TEGEUSE: fifth planet of Kuentsing: third stopping place of the Zensunni (Fremen) forced migration* [40].

БЕЛА ТЕГЕЙЗЕ — п'ята планета системи Куентсінг; місце третьої зупинки дзен-сунітів (фрменів) під час примусової міграції [39].

Найменування планети *BELA TEGEUSE*, утворене автором, також можна віднести до групи авторських okazіоналізмів. При перекладі, назву планети було відтворено засобами трансформації транскрибування: *БЕЛА ТЕГЕЙЗЕ*.

8. *WALLACH IX: ninth planet of Laoujin, site of the Mother School of the Bene Gesserit* [40].

ВАЛЛАХ ІХ — дев'ята планета системи Лаоджин, штаб-квартира Материнської Школи Бене Гессерит [39].

Фрагмент оригіналу також демонструє застосування трансформації транскрибування при перекладі okazіонального новоутворення — найменування планети: *WALLACH IX* — *ВАЛЛАХ ІХ*.

9. *PORITRIN: third planet of Epsilon Alangue, considered by many Zensunni Wanderers as their planet of origin, although clues in their language and mythology show far more ancient planetary roots* [40].

ПОРИТРИН — третя планета системи Епсілон Аланг. Кочівники дзен-суніти вважають цю планету своєю батьківщиною, однак аналіз їхньої мови та міфології свідчить про походження з іншої, значно давнішої планети [39].

Цей приклад також демонструє застосування найменування планети всесвіту Дюни, яке також є авторським okazіоналізмом. При перекладі, найменування планети було передано засобами трансформації транскрибування: *PORITRIN*.

10. *SALUSA SECUNDUS: third planet of Gamma Waiping; designated Imperial Prison Planet after removal of the Royal Court to Kaitain* [40].

САЛУСА СЕКУНДУС — третя планета системи Гамма Вайпінг; після перенесення королівського двору на *Кайтайн* отримала статус планетарної в'язниці Імперії [39].

У прикладі використано такі okazіональні найменування, як найменування планети *SALUSA SECUNDUS*, найменування системи *Gamma Waiping*, найменування планети *Kaitain*. При перекладі, okazіональні одиниці

та словосполучення відтворено засобами трансформації транскрибування: *САЛУСА СЕКУНДУС, Гамма Вайпінь, Кайтайн*. Варто також відзначити застосування трансформації перестановки при перекладі реченні, з огляду на те, що порядок слів було змінено при перекладі.

11. *GIEDI PRIME: the planet of Ophiuchi B (36), homeworld of House Harkonnen. A median-viable planet with a low active-photosynthesis range* [40].

Г'ЄДІ ПРАЙМ — планета *Змієносця В (36)*, батьківщина Дому *Харконненів*. Світ середньої плодючості з низьким рівнем фотосинтезу в рослин [39].

Фрагмент демонструє застосування таких okazionalizmiv, як *GIEDI PRIME, Ophiuchi, House Harkonnen*. При перекладі, okazionalizm *GIEDI PRIME* було відтворено засобами трансформації транскрибування – *Г'ЄДІ ПРАЙМ*, okazionalizm *Ophiuchi* передано засобами трансформації калькування – *планета Змієносця*, найменування *Harkonnen* відтворено засобами трансформації транслітерації: *Харконнени*.

12. *Jessica crossed to the window, flung wide the draperies, stared across the river orchards toward Mount Syubi* [40].

Джессіка підійшла до вікна, широко розсунула штори та поглянула крізь річкові сади на гору Саюбі [39].

У фрагменті, okazionalnynu odinitsi predstavleno naymenuvanniam gori – *Mount Syubi*. Так, okazionalizm було відтворено засобами трансформації транскрибування: *Саюбі*.

13. *“Have you ever seen the Fremen?”* [40]

Ти коли-небудь бачив фрименів? [39].

У реченні оригіналу використано такий авторський okazionalizm, як *Fremen*. При перекладі, перекладач відтворює okazionalizm засобами трансформації транскрибування, з огляду на те, що було передано звуковий склад авторського новоутворення: *фримен*.

14. *You may even want to keep the head housekeeper: **the Shadout Mapes*** [40].

Можливо, ти навіть захочеш залишити головну економку, Шедат Мейнс [39].

Приклад демонструє використання такого okazionalizmu, як *the Shadout Mapes*. Okazionalizm zastosovuet'sya yak im'ya heroïni romanu. Pri perekladï, okazionalizm vidtvoreno zasobami transkribuvannya: *Шедат Мейнс*.

15. *"It may be **Otheym and Korba** returning."* [40]

Певно, повертаються Усайм і Корба [39].

Імена героїв *Otheym and Korba*, утворені автором, також можна віднести до групи авторських okazionalizmiv. Pri perekladï, імена героїв було відтворено засобами трансформації транскрибування: *Усайм і Корба*.

16. *He's the **Mahdi** whose merest whim is absolute command to his Qizarate missionaries* [40].

Він Магді, чий бажання є беззаперечним наказом для його місіонерів із Квізарату [39].

Цей приклад також демонструє застосування ім'я головного героя, яке також є авторським okazionalizmom – *Mahdi*. Pri perekladï, ім'я було передано засобами трансформації транскрибування: *Магді*.

17. ***PORITRIN**: third planet of Epsilon Alangue, considered by many Zensunni Wanderers as their planet of origin, although clues in their language and mythology show far more ancient planetary roots* [40].

***ПОРИТРИН** — третя планета системи Епсілон Аланг. Кочівники дзен-суніти вважають цю планету своєю батьківщиною, однак аналіз їхньої мови та міфології свідчить про походження з іншої, значно давнішої планети* [39].

Цей приклад також демонструє застосування найменування планети всесвіту Дюни, яке також є авторським okazionalizmom. Pri perekladï, найменування планети було передано засобами трансформації транскрибування: *PORITRIN – ПОРИТРИН*.

18. *WALLACH IX: ninth planet of Laoujin, site of the Mother School of the Bene Gesserit* [40].

ВАЛЛАХ ІХ — дев'ята планета системи Лаоджін, штаб-квартира Материнської Школи Бене Гессерит [39].

Фрагмент оригіналу також демонструє застосування трансформації транскрибування при перекладі okazіонального новоутворення – найменування планети: *WALLACH IX – ВАЛЛАХ ІХ*.

19. *ARRAKEEN: first settlement on Arrakis; long-time seat of planetary government* [40].

АРРАКІН — перше поселення на Аракісі; тривалий час — резиденція планетарного уряду [39].

Приклад демонструє використання такого okazіоналізму, як *ARRAKEEN*. Okazіоналізм застосовується на позначення містичного світу всесвіту роману. При перекладі, okazіоналізм відтворено засобами транскрибування: *АРРАКІН*.

20. *RICHESE: fourth planet of Eridani A, classed with Ix as supreme in machine culture. Noted for miniaturization* [40].

РІЧЕЗА — четверта планета системи *Еридани А*, відома, як і планета *Ікс*, своєю високорозвиненою машинною культурою. Знана через своє мистецтво мініатюризації [39].

У прикладі використано такі okazіональні найменування, як найменування планет *Richese, Eridani, Ix*. При перекладі, okazіональні одиниці відтворено засобами трансформації транскрибування: *Річеза, Еридани, Ікс*.

21. *HAGAL: the “Jewel Planet” (II Theta Shaowei), mined out in the time of Shaddam I* [40].

ГАГАЛ — «планета коштовностей» (*ІІ Тета Шавей*). Під час правління *Шаддама І* всі її ресурси було вичерпано [39].

Найменування планети *HAGAL*, утворене автором, також можна віднести до групи авторських okazіоналізмів. При перекладі, назву планети було відтворено засобами трансформації транскрибування: *ГАГАЛ*. У реченні

застосовано також і таке найменування планети, як *II Theta Shaowei*, яке було відтворено засобами транскрибування – *II Тема Шавей*. Ім'я правителя було відтворено засобами трансформації транскрибування – *Shaddam I* – *Шаддам I*.

22. *Observe closely, Piter, and you, too, Feyd-Rautha, my darling: from sixty degrees north to seventy degrees south—these exquisite ripples* [40].

І ти, Пітере, і ти, мій любий Фейде-Рауто: від шістдесяти градусів на півночі та до сімдесяти на півдні — вишукані брижі [39].

У реченні оригіналу використано такий авторський оказіоналізм, як *Feyd-Rautha*. При перекладі, перекладач відтворює оказіоналізм засобами трансформації транскрибування, з огляду на те, що було передано звуковий склад авторського новоутворення: *Фейде-Рауто*.

23. *SHAI-HULUD: Sandworm of Arrakis, the “Old Man of the Desert,” “Old Father Eternity,” and “Grandfather of the Desert.”* [40]

ШАЙ-ХУЛУД — піщаний хробак із Арракіса, «Старець із Пустелі», «Прабатько-Вічність» та «Дідусь Пустелі» [39].

У фрагменті, оказіональну одиниці представлено найменуванням фантастичної істоти – *SHAI-HULUD*. Так, оказіоналізм було відтворено засобами трансформації транскрибування: *ШАЙ-ХУЛУД*.

24. *“Sardaukar!” Feyd-Rautha breathed* [40].

Сардаукари! — у Фейда-Раути перехопило подих [39].

В цьому випадку також застосовано оказіоналізм, який є найменуванням етнічної групи всесвіту Дюни – *Sardaukar*. При перекладі, оказіоналізм відтворено засобами транскрибування: *Сардаукари*.

25. *GRUMMAN: second planet of Niushe, noted chiefly for the feud of its ruling House (Moritani) with House Ginaz* [40].

ГРУММАН — друга планета системи Нюші, переважно відома через ворожнечу її правлячого Дому Морітані з Домом Гінац [39].

У реченні оригіналу використано такий авторський оказіоналізм, як *GRUMMAN*. При перекладі, перекладач відтворює оказіоналізм засобами

трансформації транскрибування, з огляду на те, що було передано звуковий склад авторського новоутворення: *ГРУММАН*.

26. *Paul's mother answered in her soft contralto: "The Atreides are known to start late getting their growth, Your Reverence."* [40]

Усі знають, що Атріди дорослішають пізніше, Ваша Превелебносте [39].

Приклад демонструє використання такого okazionalizmu, як *Atreides s.* Okazionalizm zastosovuet'sya yak naymenuvannya etnichnoyi grupy vsesvitu Dyuni. Pri pereklyadi, okazionalizm vidtvoreno zasobami transkrybuвання: *Атріди*.

3. Транслітерація: розглянемо також і приклади застосування транслітерації – перекладу okazionalizmів засобами відтворення складу літер okazionalizmів.

27. *ARRAKIS: the planet known as Dune; third planet of Canopus* [40].

АРРАКІС — планета, відома як Дюна; третя планета в системі Канопус [39].

Фрагмент оригіналу також демонструє застосування трансформації транслітерації при перекладі okazionalizmovого новоутворення – найменування планети: *ARRAKIS* – *АРРАКІС*.

28. *AMPOLIROS: the legendary "Flying Dutchman" of space* [40].

«*АМПОЛІРОС*» — легендарний космічний «Летючий Голландець» ([39].

Цей приклад демонструє застосування найменування легендарного космічного літального апарату, яке також є авторським okazionalizmom. Pri pereklyadi, naymenuvannya літального апарату було передано засобами трансформації транслітерації: *AMPOLIROS* – *АМПОЛІРОС*.

29. *BARAKA: a living holy man of magical powers* [40].

БАРАКА — наділена магічними здібностями жива свята людина [39].

У фрагменті, okazionalizmovу одиниці представлено найменуванням людини – *BARAKA*. Так, okazionalizm було відтворено засобами трансформації транслітерації: *БАРАКА*.

30. **GAMONT**: *third planet of Niushe; noted for its hedonistic culture and exotic sexual practices* [40].

ГАМОНТ — *третья планета системи Ньюше. Відома своєю гедоністичною культурою та екзотичними сексуальними практиками* [39].

Цей приклад демонструє застосування найменування планети всесвіту Дюни, яке також є авторським okazіоналізмом. При перекладі, найменування планети було передано засобами трансформації транслітерації: **GAMONT** – **ГАМОНТ**.

4. Перестановки:

31. *Directly beneath her, Paul sat on **the Lion Throne** on its raised dais* [40].

*Просто під вічком Алії, **на Троні Лева**, що здіймався посеред помосту-подіуму, сидів Пол* [39].

У прикладі використано такий авторський okazіоналізм, як *the Lion Throne*. При перекладі, okazіоналізм відтворено засобами трансформації перестановки, з огляду на те, що порядок слів у okazіональному словосполучення було змінено: *на Троні Лева*.

5. Граматична заміна:

32. *Six Harkonnen bravos, shielded and fully armed, had trapped three Fremen youths in the open behind the Shield Wall near the village of **Windsack*** [40].

*Шестеро харконненівських бандитів, озброєні й при щитах, піймали трьох фримен-ських юнаків у відкритій пустелі за Оборонною Стіною, біля селища **Вітряна Торба*** [39].

У цьому випадку, при перекладі okazіоналізму *Windsack*, перекладачем було застосовано словосполучення *Вітряна Торба*. Отже, було застосовано трансформацію граматичної заміни, з огляду на те, що лексему було замінено словосполученням.

6. Вилучення:

33. *Let us presume that our wise **Sardaukar** commander, knowing the need for speed, immediately sent the preserved flesh of Idaho to the Bene Tleilaxu* [40].

Припустімо, що **наш розумний командир**, знаючи про необхідність швидких дій, негайно ж відправив збережене тіло Айдаго до Бене Глейлакс [39].

У прикладі оригіналу використано такий okazіоналізм, як *Sardauka*. При перекладі, перекладачем подано такий варіант, як *наш розумний командир*. Отже, okazіоналізм оригіналу було вилучено при перекладі.

7. Перекладацький коментар: перекладацький коментар також є важливим способом перекладу авторських okazіоналізмів, так як в окремих випадках, не достатньо транскрибувати або транслітерувати okazіоналізм. Іноді, необхідно передати його значення так, щоб зберегти авторську форму okazіоналізму, проте і пояснити його значення читачеві. У таких випадках, актуальним є застосування перекладацького коментаря:

34. “*Sleep well, you sly little rascal,*” said the old woman. “*Tomorrow you’ll need all your faculties to meet my **gom jabbar.***” [40]

*Завтра тобі знадобляться всі твої вміння, аби зустрітися з моїм **гом джаббаром.*** [39]

У фрагменті оригінал застосовано такий авторський okazіоналізм, як *gom jabbar*. При перекладі, okazіоналізм було відтворено засобами транскрибування – *гом джаббар*. Проте, перекладач подає значення okazіоналізму у виносці, з метою розуміння читачем сутності okazіоналізму:

2. «Джаббар» може бути варіацією слова, що арабською означає «могутній», «наділений владою»

35. “*Enough,*” the old woman muttered. “***Kull wahad!*** [40]

— *Годі,* — промимрила вона. — ***Кульь вахед!*** Ще жодна дівчинка не витримувала так довго [39].

У прикладі застосовано такий okazіоналізм, як *Kull wahad*. При перекладі, перекладач відтворює okazіоналізм засобами транскрибування *Кульь вахед!*, а також, подає перекладацький коментар, пояснюючи значення okazіоналізму.

36. *This every sister of the **Bene Gesserit** knows* [40].

Кожна сестра Бене Гессерит 1 знає про це [39].

У прикладі, перекладач так само відтворює акторський okazіоналізм *Bene Gesserit* засобами транскрибування, а також подає перекладацький коментар. Варто зазначити, що такий переклад є надзвичайно актуальним та якісним, з огляду на те, що у тексті оригіналу відсутнє посилання до витоків значення такого okazіоналізму. Проте, прочитавши переклад українською мовою, читач дізнається сутність okazіоналізму з огляду на його латинське походження, що відсутнє навіть у тексті оригіналу:

Найімовірніше, термін має латинське походження: «bene» — добре, а «gesserit» — gero, gerere — «керувати» або «нести».

37. *And she says: 'Tell me about the waters of your homeworld, **Usul**.'* [40]

*Тоді вона каже: «Повідай мені про води твого рідного світу — **Усулю**»* [39].

У наведеному прикладі, при перекладі okazіоналізму *Usul* застосовано трансформацію транскрибування у поєднанні з перекладацьким коментарем *Усулю 1*:

І Арабський корінь А-С-Л означає «основа». Значення у світі «Дюни» див. у словнику Френка Герберта («Термінологія Імперії») наприкінці книжки.

Отже, нами було виокремлено такі способи перекладу лексичних труднощів у тексті твору м'якої наукової фантастики, як:

- використання трансформації калькування;
- використання трансформації транскрибування;
- використання трансформації транслітерації;
- використання трансформації перестановки;
- використання трансформації граматичної заміни;
- використання трансформації вилучення;
- використання перекладацького коментарю.

2.2 Стилiстичнi труднощi роману «Дюна» та способи їх вiдтворення

Розглянемо також i стилiстичнi труднощi роману «Дюна» та способи їх вiдтворення. Серед способiв перекладу стилiстичних труднощiв було виокремлено такi, як:

1. Трансформацiя диференцiацiї:

38. *Sit down, **little** brother, here at my feet.*” [40]

*Сiдай тут, **юний** брате, бiля моїх нiг* [39].

У наведеному прикладi застосовано стилiстичний засiб лiтоти, яку було виражено лексичною одиницею *little*. При перекладi, перекладач застосував трансформацiю диференцiацiї, так як лiтоту було вiдтворено засобами лексеми *юний*. Отже, при перекладi було застосовано лексему, яка зменшує рiвень експресивностi лiтоти, з огляду на те, що лексема *юний* має вiдмiнний вiдтiнок значення, нiж лексема *little*.

2. Додавання:

39. *There must be **terrible** purpose in it ... the pain and fear had been **terrible**. He understood **terrible** purposes* [40].

*За цим має стояти **жахлива** мета... адже бiль i страх були **жахливими**. Він убачав у цьому **величну жахливу** мету* [39].

У фрагментi оригiналу застосовано повторення таких лексем, як *terrible*. Засобами повторення, автор описує вiдчуття головного героя щодо випробування Бене Гессерiт. В ходi вiдтворення стилiстичного засобу повторення, перекладач не лише вiдтворює стилiстичний засiб, але й розширює його засобами додавання епiтету *величну*. Отже, засобами додавання, перекладач пiдвищує експресивнiсть речення.

3. Вилучення:

40. *“**Ever sift sand through a screen?**” she asked* [40].

The tangential slash of her question shocked his mind into a higher awareness: Sand through a screen. He nodded.

Чи просіював ти коли-небудь пісок крізь сито? — запитала вона.

Ухильний тон її запитання осяяв його свідомість вищим розумінням:
Пісок крізь сито [39].

У реченні спостерігається застосування стилістичного засобу алегорії. В якості алегорії випробуванню, Бене Гессеріт наводить приклад просіювання піску через сито. Також, у якості стилістичного засобу застосовано еліпсис, з огляду на те, що питальна конструкція Бене Гессеріт є неповною — було опущено конструкцію “Have you”. При перекладі, алегорію було відтворено засобами еквіваленту, проте еліпсис було опущено, так як у тексті перекладу застосовано повне питальне речення: *Чи просіював ти коли-небудь пісок крізь сито?*

41. *The old woman was a witch shadow—hair like matted spiderwebs, hooded 'round darkness of features, eyes like glittering jewels* [40].

Стара скидалася на відьму: волосся, схоже на сплутану павутину, наче каптур ховало в тіні риси обличчя, а очі виблискували, мов коштовності [39].

У реченні автор застосовує метафору *The old woman was a witch shadow*, порівняння *hair like matted spiderweb, eyes like glittering jewels* s. При перекладі метафори, перекладачем було вилучено такі лексичні одиниці, як *old, shadow*. При перекладі порівняння *eyes like glittering jewels*, перекладач застосував трансформацію перестановки, так як порядок слів було змінено: *а очі виблискували, мов коштовності*.

4. Перестановки:

42. *It was a warm night at Castle Caladan, and the ancient pile of stone that had served the Atreides family as home for twenty-six generations bore that cooledsweat feeling it acquired before a change in the weather* [40].

*Замок Каладан*3 *огорнула тепла ніч; прадавнє кам'яне громаддя, що слугувало домівкою двадцяти шести поколінням роду Атрідів, укрилося холодною росою, як завжди на зміну погоди* [39].

Речення оригіналу демонструє застосування метафори *the ancient pile of stone*, використаної з метою утворення образу домівки роду Атрідів. При перекладі, метафору було відтворено засобами трансформації перестановки, так як у тексті перекладу було змінено порядок слів: *прадавнє кам'яне громаддя*.

43. “*So I’ve heard, so I’ve heard,*” wheezed the old woman. “Yet he’s already fifteen.” [40]

— *Чувала я про це, чувала,* — прохрипіла стара. — Але ж йому вже п’ятнадцять [39].

У фрагменті оригіналу було застосовано стилістичний засіб повторення – *I’ve heard, so I’ve heard*. При перекладі повторення, перекладач також застосовує трансформацію перестановки, з огляду на зміну порядку слів у конструкції: *Чувала я про це, чувала*.

44. *He looked up into bird-bright eyes* [40].

Він поглянув у блискучі пташині очі [39].

Речення демонструє застосування метафоричного епітету *bird-bright eyes*, з метою утворення чудернацького зовнішнього вигляду Бене Гессеріт. При перекладі, метафоричний епітет відтворено засобами застосування трансформації перестановки, так як при перекладі було змінено порядок слів: *блискучі пташині очі*.

5. Граматична заміна:

45. *Fear is the mind-killer* [40].

Страх убиває розум [39].

В цьому випадку, страх метафорично описано як *the mind-killer*. При перекладі, перекладач використовує трансформацію граматичної заміни, відтворюючи словосполучення, як *убиває розум*. Отже, іменник було відтворено засобами словосполучення «дієслово + іменник».

6. Модуляція:

46. *A smile flicked the corners of the wrinkled old mouth* [40].

Тінь посмішки ледь торкнулася кутиків зморщеного рота [39].

У реченні оригіналу застосовано стилістичний засіб персоніфікації, так як посмішка постає у образі живої істоти, яка може торкнутись чогось. При перекладі було використано трансформацію смислового розвитку, так як образ посмішки було розвинуто засобами лексеми *тінь*.

47. *The command whipped out at him* [40].

Наказ ударом батога ляснув по Полу [39].

В цьому випадку використано таку метафору, як *command whipped out at him*. При перекладі, значення метафори було розширено засобами смислового розвитку, так як у тексті перекладу застосовано таку метафору, як *ударом батога ляснув*.

7. Описовий переклад:

48. *Well, we shall see, sirra* [40].

Ну що ж, подивимося, цуцику [39].

Було виокремлено також і застосування трансформації описового перекладу при перекладі стилістичного засобу літоти. Так, лексема *sirra* є літотою, так як вона використовується з метою навмисного вираження зменшення ролі особистості, вираження зневажливого ставлення, майже приниження. У тексті перекладу, значення лексеми було описано засобами лексеми *цуцику*.

8. Компенсація:

49. *We Bene Gesserit sift people to find the humans* [40].

А ми, Бене Гессерит, просіюємо всілякий **люд**, щоб знайти *людей* [39].

Цікавим прикладом перекладацької діяльності є переклад метафори *We Bene Gesserit sift people to find the humans*. Так, при перекладі значень лексем *people – humans*, перекладач відтворює їх засобами лексем *люд – людей*, проте, така опозиція здається перекладачеві не достатньою репрезентацією сенсу та рівня образності речення. Тому, у тексті перекладу, лексему *людей* було

додатково виокремлено курсивом, з метою підкреслити її виняткове значення у контексті метафори.

Таким чином, серед стилістичних складнощів відтворення тексту роману нами було виокремлено метафоричний сенс, застосування порівнянь, літот, повторень, алегорій, протиставлень, тощо. При перекладі, було виокремлено застосування таких перекладацьких трансформацій, як:

1. трансформація диференціації;
2. трансформація додавання;
3. трансформація вилучення;
4. трансформація перестановки;
5. трансформація граматичної заміни;
6. трансформація описового перекладу;
7. трансформація модуляції;
8. трансформація компенсації.

2.3 Частотний аналіз особливостей перекладу лексичних та стилістичних засобів роману

У роботі буде також наведено результати частотного аналізу особливостей перекладу лексичних та стилістичних засобів роману. У роботі, нами було виокремлено такі способи перекладу лексичних труднощів у тексті твору м'якої наукової фантастики, як:

- використання трансформації калькування;
- використання трансформації транскрибування;
- використання трансформації транслітерації;
- використання трансформації перестановки;
- використання трансформації граматичної заміни;
- використання трансформації вилучення;
- використання перекладацького коментарю.

Результати статистичного аналізу наведено на рис. 2.1.

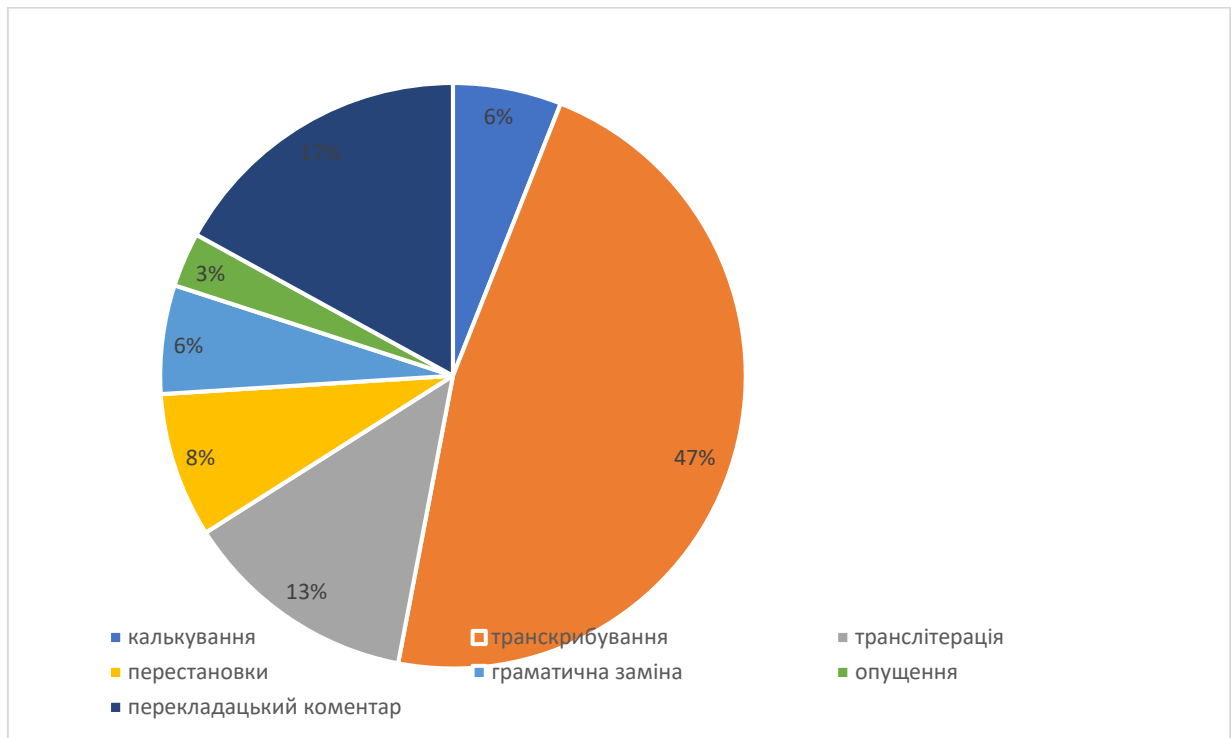

Рис. 2.1 – Результати статистичного аналізу

Отже, було зроблено висновки про те, що серед способів перекладу лексичних труднощів текстів твору м'якої наукової фантастики, найбільш вживаною є трансформація транскрибування, яку було застосовано у 47% прикладів. Менш вживаними є: перекладацький коментар, який було використано у 17% прикладів, трансформація транскрибування, яку було застосовано у 13% прикладів. Найменш використовуваними є такі способи перекладу, як: трансформація перестановки, яку було вжито у 8% прикладів, трансформація граматичної заміни, яку було застосовано у 6% прикладів, трансформація вилучення, яку було вжито у 3% прикладів.

Серед способів перекладу стилістичних труднощів текстів твору м'якої наукової фантастики, було виокремлено такі, як:

1. трансформація диференціації;
2. трансформація додавання;
3. трансформація вилучення;

4. трансформація перестановки;
5. трансформація граматичної заміни;
6. трансформація описового перекладу;
7. трансформація модуляції;
8. трансформація компенсації

Нами було отримано такі результати статистичного аналізу:

- трансформація диференціації була використана у 8% прикладів;
- трансформація додавання була використана у 8% прикладів;
- трансформація вилучення була використана у 17% прикладів;
- трансформація перестановки була використана у 26% прикладів;
- трансформація граматичної заміни була використана у 8% прикладів;
- трансформація описового перекладу була використана у 8% прикладів;
- трансформація модуляції була використана у 17% прикладів;
- трансформація компенсації була використана у 8% прикладів (рис. 2.2.).

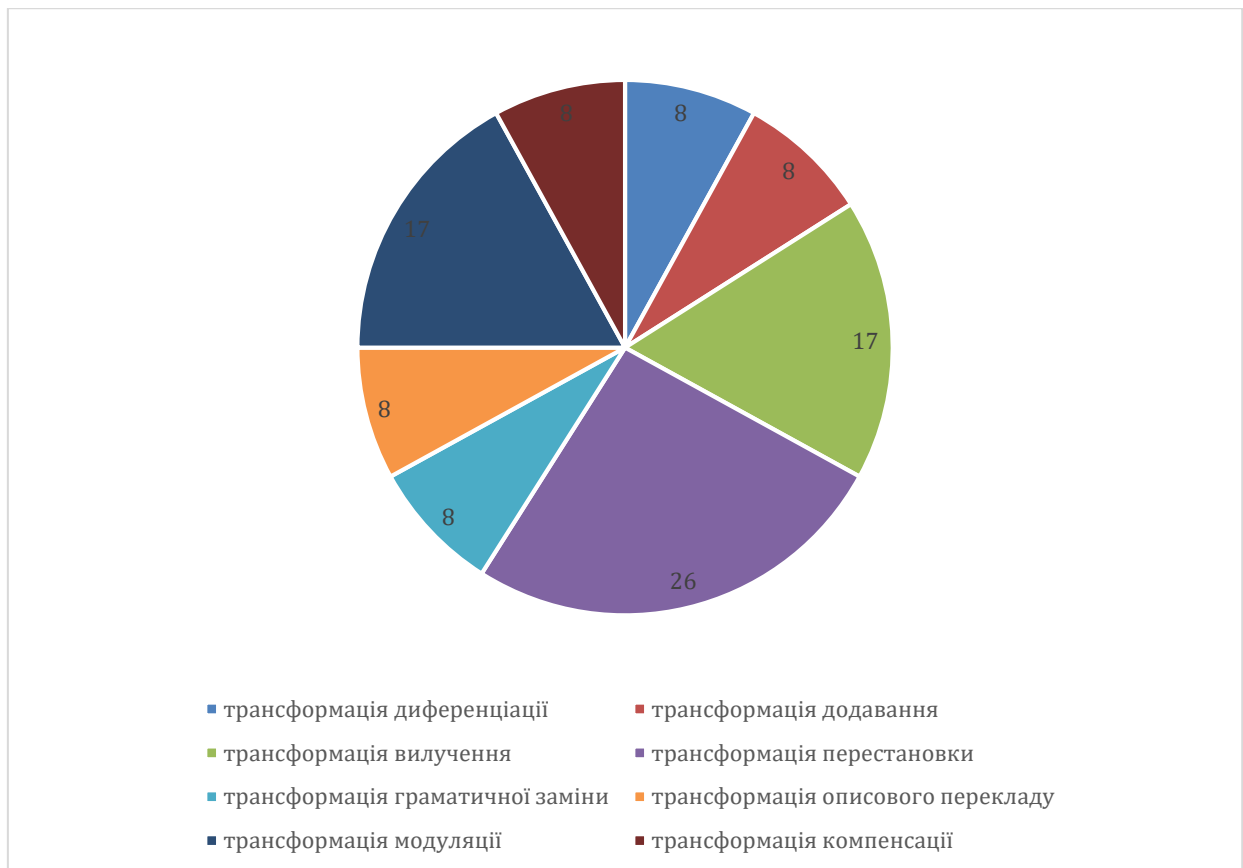

Рис. 2.2 – Результати статистичного аналізу

Отже, серед способів перекладу стилістичних труднощів текстів твору м'якої наукової фантастики, найбільш вживаною є трансформація перестановки, яку було використано у 26% прикладів. Менш вживаними є трансформація вилучення, використана у 17% прикладів, та трансформація модуляції, також використана у 17% прикладів. Найменш частотними є такі трансформації, як: трансформація диференціації, трансформація додавання, трансформація граматичної заміни, трансформація описового перекладу, трансформація компенсації, які було застосовано у 8% прикладів на кожному з трансформацій.

Висновки до розділу 2

Другий розділ роботи присвячено аналізу специфіки перекладу м'якої наукової фантастики. Матеріалом для дослідження стане текст роману Ф. Герберта «Dune» («Дюна»). У роботі, нами було виокремлено такі способи

перекладу лексичних труднощів у тексті твору м'якої наукової фантастики, як: використання трансформації калькування; використання трансформації транскрибування; використання трансформації транслітерації; використання трансформації перестановки; використання трансформації граматичної заміни; використання трансформації вилучення; використання перекладацького коментарю.

Встановлено, що серед способів перекладу лексичних труднощів текстів твору м'якої наукової фантастики, найбільш вживаною є трансформація транскрибування, яку було застосовано у 47% прикладів. Менш вживаними є: перекладацький коментар, який було використано у 17% прикладів, трансформація транскрибування, яку було застосовано у 13% прикладів. Найменш використовуваними є такі способи перекладу, як: трансформація перестановки, яку було вжито у 8% прикладів, трансформація граматичної заміни, яку було застосовано у 6% прикладів, трансформація вилучення, яку було вжито у 3% прикладів.

Також, з'ясовано, що серед способів перекладу стилістичних труднощів текстів твору м'якої наукової фантастики присутні такі, як: трансформація диференціації; трансформація додавання; трансформація вилучення; трансформація перестановки; трансформація граматичної заміни; трансформація описового перекладу; трансформація модуляції; трансформація компенсації

В ході дослідження було отримано такі результати статистичного аналізу: трансформація диференціації була використана у 8% прикладів; трансформація додавання була використана у 8% прикладів; трансформація вилучення була використана у 17% прикладів; трансформація перестановки була використана у 26% прикладів; трансформація граматичної заміни була використана у 8% прикладів; трансформація описового перекладу була використана у 8% прикладів; трансформація модуляції була використана у 17% прикладів; трансформація компенсації була використана у 8% прикладів.

ВИСНОВКИ

Роботу присвячено аналізу специфіки перекладу м'якої наукової фантастики. Наприкінці дослідження можемо зробити такі висновки: художній текст – це відображення мовленнєвої діяльності, яка є характерною для тої національної мовної культури, якій належить автор; він є рефлексією тієї мовної культури та збагачує її. Художній текст як індивідуально-авторське цілісне утворення являє собою багаторівневу й розгалужену структуру зі складною внутрішньою організацією й самобутніми засобами вербалізації національної картини світу.

Було з'ясовано, що наразі не існує єдиного визначення сутності поняття «м'яка наукова фантастика». У нашій роботі, м'яка наукова фантастика визначається як художня література, яка в першу чергу зосереджена на досягненнях або екстраполяції м'яких наук (соціальні науки, а не природничі науки); наукова фантастика, в якій наука не важлива для сюжету. Також, було виокремлено два піджанри м'якої наукової фантастики: гуманістична наукова фантастика, в якій люди, а не технології, є причиною прогресу або з якої можна екстрапольовати зміни в обстановці; наукова фантастика нуар, яка фокусується на негативних аспектах про людську природу, часто у дистопічній обстановці.

Встановлено, що труднощі перекладу творів м'якої наукової фантастики обумовлені лінгвістичними особливостями таких творів. До таких особливостей було віднесено застосування широкого кола авторських оказіоналізмів, лінгвокультурних реалій, наукових термінів, неологізмів, ідіом, каламбурів та експресивних зворотів, стилістичних засобів, таких як стилістичні фігури та тропи. Стилiстичні фігури включають в себе, такі фігури, як: асиндетон, полісиндетон, ампліфікація, анаколупф, анафора, антитеза, апокопа, гіпербатон, градація, інверсія, оксюморон, паралелізм, парцеляція, плеоназм, пролепсис, риторичне питання, симплока,

замовчування, еліпсис, емфаза. Тропи поділяються на дві групи: порівняльно-метафоричні та контекстно-дискурсні. Метафоричні включають в себе: метафору, метонімію, порівняння. До контекстно-дискурсної групи входять літота, гіпербола, іронія, сарказм, гротеск, перифраз, уособлення, алегорія, епітети. Встановлено, що переклад текстів м'якої наукової фантастики не можливий без застосування перекладацьких трансформацій.

Практичний розділ дослідження присвячено аналізу специфіки перекладу м'якої наукової фантастики. Матеріалом для дослідження стане текст роману Ф. Герберта «Dune» («Дюна»). Отже, в ході аналізу було виокремлено такі способи перекладу лексичних труднощів у тексті твору м'якої наукової фантастики, як: використання трансформації калькування; використання трансформації транскрибування; використання трансформації транслітерації; використання трансформації перестановки; використання трансформації граматичної заміни; використання трансформації вилучення; використання перекладацького коментарю.

Аналіз показав, що серед способів перекладу лексичних труднощів текстів твору м'якої наукової фантастики, найбільш вживаною є трансформація транскрибування, яку було застосовано у 47% прикладів. Менш вживаними є: перекладацький коментар, який було використано у 17% прикладів, трансформація транскрибування, яку було застосовано у 13% прикладів. Найменш використовуваними є такі способи перекладу, як: трансформація перестановки, яку було вжито у 8% прикладів, трансформація граматичної заміни, яку було застосовано у 6% прикладів, трансформація вилучення, яку було вжито у 3% прикладів.

Також встановлено, що серед способів перекладу стилістичних труднощів текстів твору м'якої наукової фантастики присутні такі, як: трансформація диференціації; трансформація додавання; трансформація

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н.М., Білокамінська В.Л. Особливості перекладу термінів українською мовою. *«Молодий вчений»*, 2015. № 2 (17). С. 126–128
2. Андрієнко Т.П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С. 13–18.
3. Андрусyak І.В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київський національний університет імені Т. Шевченка. К., 2003. 32 с.
4. Бурбак О.Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. *Іноземна філологія*, 1985. С. 68–69
5. Бялик В.Д. Лексичний квантор в англomовному публіцистичному дискурсі: автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київський національний лінгвістичний університет. К., 2013. 32 с.
6. Волошина А. Безеквівалентна лексика близькоспоріднених мов: проблема семантичної структури. *Наукові записки. Випуск ХХVІ. С: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. С. 56 – 64.
7. Воропай С.В. Індивідуально-авторські інновації як засіб експресивізації медіатексту (словотвірno-комунікативний аспект). *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*, 2014. Т. 22. Вип. 20(2). С. 21–28.
8. Гайданка Д. В. Дисертація okazіональне словотворення у сучасному англomовному кінодискурсі: лінгвокогнітивний і комунікативно-когнітивний аспекти. Дис. кан. філ. наук... 10.02.04 – германські мови. Запоріжжя, 2018. 312 с.

9. Головач Т. Екзотична лексика в теоретичному ракурсі. *Іноземна філологія*, 2017. Вип. 130. С. 37–44
10. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. 2-е вид., виправ. і доповн. К. : Логос, 2004. 284 с.
11. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. *Літературознавчі студії*, 2015. Вип. 1 (1). С. 228–235.
12. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Учбовий посібник. 2001. 290 с.
13. Ковалів Ю. І. Художній стиль; Художньо-белетристичний стиль. Літературознавча енциклопедія : [у 2 т.]. Т. 2. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 750 с.
14. Колоїз Ж.В. Неузувальне словотворення: монографія. Кривий Ріг: НПП Астерікс, 2015. 158 с.
15. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 423 с.
16. Логвиненко О.М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. *Український інформаційний простір : науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв* / гол. редактор М.С. Тимошик. К., 2014. Ч. 2. С. 117–122.
17. Макарчук О. О. Фантастичний текст: проблема перекладу. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/67307/1/Makarchuk_Fantastychnyi_tekst.pdf
18. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). К.: Ленвіт, 2006. 175 с.
19. Никитченко К. П. Когнітивна природа okazionalizmів крізь призму когнітивної лінгвістики. *Одеський лінгвістичний вісник*, 2015. 4. С. 179–181

20. Никитченко К.П. До проблеми дефініції okazіонального слова та okazіонального словотворення. *Актуальні питання сучасної філології: Матер. II міжн. наук.-практ. конф.* Львів, 12–13 грудня 2014 р. Херсон: «Гельветика», 2014. С. 44–48.
21. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 324 с.
22. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 202 с.
23. Турчак О.М. Okазіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2005. 19 с.
24. Фурт Д. В. Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/koloiz,+272-281.pdf>
25. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу. *Сучасні наукові дослідження – 2006 : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 20–28 лютого 2006 р.* Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. С. 25.
26. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. *Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12–13 березня 2015 р.* / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. Суми : СумДУ, 2015. С. 141–143.
27. Brian M. Stableford *Historical Dictionary of Science Fiction Literature.* Scarecrow Press, 2004. P. 73
28. Collet T. “The Inclusion in a Technical Dictionary of Linguistic Information about Lexical Cohesion Phenomena in French Texts for Specific Purposes.” G. Williams et al. (eds), 2004. *EURALEX 2004 Proceedings.* Lorient: Université de Bretagne-Sud. P. 537–545.
29. Caroti Simone. *The Generation Starship in Science Fiction.* McFarland, 2011. P. 156.

30. Eikmeyer, H. J. & H. Rieser Words, Worlds and Contexts. Berlin/NewYork: de Gruyter, 1981. 220 p.
31. McGuirk Carol "The 'New' Romancers". In Slusser, George Edgar; Shippey, T. A. (eds.). Fiction, 2000. P. 109–125
32. Prucher Jeff, ed. Brave New Words. Oxford University Press 2007. p. 191
33. Stam R. New Vocabularies in Film Semiotics. Routledge, 2005. 256 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

34. Cambridge Dictionary Online. URL: <https://dictionary.cambridge.org>
35. Collins Dictionary Online. URL: <https://www.collinsdictionary.com>
36. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/art/science-fiction>
37. Encyclopedia of Science Fiction, ed. John Clute and Peter Nicholls, 1995
38. Encyclopedia of Science Fiction. URL: https://sf-encyclopedia.com/entry/soft_sf

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

39. Герберт Ф. Дюна. Переклад Анатолія Пітика, Катерини Грицайчук. Харків: КСД, 2017
40. Herbert F. Dune. URL: <http://1.droppdf.com/files/BMCyS/dune-frank-herbert.pdf>

SUMMARY

In Ukraine, interest in science fiction literature has recently increased, particularly in novels that are being actively screened in the West. To date, translations of science fiction novels into Ukrainian are becoming increasingly popular in Ukraine and abroad, which makes this topic so relevant. The challenges faced by the translator also remain topical, as works of science fiction literature have specific vocabulary, a distinctive writing style and their own linguistic features. Therefore, it is necessary to conduct thorough research on this topic.

The subject of the research is the lexical and stylistic changes that the text has undergone in the Ukrainian translation.

The object of the research is the identification of the lexical and stylistic features of F. Herbert's novel "Dune" and the way they are translated into Ukrainian.

The purpose of the research is to identify the lexical and stylistic features of F. Herbert's novel Dune and to reveal the main translation strategies and tactics which were applied in the Ukrainian translation of the novel.

The scientific novelty lies in the fact that the thesis examines and analyzes the lexical and stylistic features of works of the soft science fiction genre using the example of F. Herbert's novel Dune. The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, a reference list, a list of lexicographic sources and a list of sources of illustrative material.

The first chapter of the thesis is devoted to the analysis of theoretical sources related to the topic. The analysis showed that the difficulties of translating works of soft science fiction are due to the linguistic features of such works. The main features included the use of a wide range of author's occasionalisms, linguistic and cultural realia, scientific terms, neologisms, idioms, puns and stylistic devices.

The second chapter of the research is devoted to the analysis of the translation specifics of soft science fiction on the translation of F. Herbert's novel "Dune" into Ukrainian. In the course of the analysis, the following methods of

translation of lexical difficulties in the text of a soft science fiction work were singled out, such as: tracing transformation; transcription transformation; transliteration transformation; permutation transformation; transformation of grammatical substitution; omission transformation; use of translation commentary. It was also established that among the ways of translating stylistic difficulties of the soft science fiction texts there are following: transformation of differentiation; addition transformation; omission transformation; permutation transformation; transformation of grammatical substitution; transformation of descriptive translation; modulation transformation; compensation transformation.